

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ S. Sayısı : 167

Kamu Yararının Zorunlu Kıldığı Hallerde, Kamu Hizmeti Niteliği Taşıyan Özel Teşebbüslerin Devletleştirilebilmesi Usul ve Esasları Hakkında Kanun Tasarısı ve Anayasa; Plan ve Bütçe Komisyonları Raporları (1/618)

T.C.

Başbakanlık

Kanunlar ve Kararlar

Genel Müdürlüğü

Sayı : K. K. Gn. Md. 18/101-1850

1 Kasım 1984

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Maliye ve Gümrük Bakanlığınca hazırlanan ve Başkanlığınıza arzı Bakanlar Kurulunca 25.10.1984 tarihinde kararlaştırılan «Kamu Yararının Zorunlu Kıldığı Hallerde, Kamu Hizmeti Niteliği Taşıyan Özel Teşebbüslerin Devletleştirilebilmesi, Usul ve Esasları Hakkında Kanun Tasarısı» ile gerekçesi ekli olarak gönderilmiştir.

Gereğini arz ederim.

Turgut Özal

Başbakan

KAMU YARARININ ZORUNLU KILDIĞI HALLERDE KAMU HİZMETİ NİTELİĞİ TAŞIYAN ÖZEL TEŞEBBÜSLERİN DEVLETLEŞTİRİLEBİLMESİ USUL VE ESASLARI HAKKINDA KANUN TASARISI GENEL GEREKÇESİ

2709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 48 inci maddesi gereğince Devlet, özel teşebbüslerin millî ekonominin gereklerine ve sosyal amaçlara uygun yürütmesini, güvenlik ve kararlılık içinde çalışmasını sağlayacak tedbirleri almak zorundadır. Anayasanın Sosyal ve Ekonomik Hakların Sınırı başlığını taşıyan 65 inci maddesi hükmü ile de Devlet sosyal ve ekonomik alanlarda Anayasa ile belirlenen görevlerini ekonomik istikrarın korunmasını gözeterek malî kaynaklarının yeterliliği ölçüsünde yerine getireceği öngörülmüştür.

Devletin, Anayasada belirtilen bu sosyal ve ekonomik ödevleri içerisinde, kamu yararının zorunlu kıldığı hallerde kamu hizmeti niteliği taşıyan özel teşebbüslerin gerçek karşılıkları üzerinden devletleştirilebilmesi esası da kabul edilmiştir.

Anayasanın 47 nci maddesinde yer alan «Kamu hizmeti niteliği taşıyan özel teşebbüsler, kamu yararının zorunlu kıldığı hallerde devletleştirilebilir. Devletleştirme gerçek karşılığı üzerinden yapılır. Gerçek karşılığın hesaplanma tarzı ve usulleri kanunla düzenlenir.» hükmü uyarınca bu konuda gerekli yasal düzenlemeye gidilmesi zorunluluğu doğmuştur.

MADDE GEREKÇELERİ

Madde 1. — Maddede kanunun amaç ve kapsamı gösterilmiştir. Anayasanın 47 nci maddesinin düzenleme tarzına göre, devletleştirme, ancak kamu yararının zorunlu kıldığı hallerde ve olaya münhasıran istisnaf olarak başvurulabilecek bir yoldur. Devletleştirme yoluna gidilebilmesi için belirli şartların bir arada gerçekleşmiş olması gerekmektedir. Bir kere devletleştirilmesine karar verilecek özel teşebbüsün faaliyeti itibarıyla kamu hizmeti niteliği taşıması şarttır. Öte yandan kamu yararı bakımından devletleştirme zorunlu hale gelmiş olmalı ve nihayet özel teşebbüsün gerçek karşılığı hak sahibine ödenmelidir. Maddeye göre kanunun kapsamı, bu amaç ve şartlar içinde yapılacak devletleştirmenin esaslarının, devletleştirme karşılığının hesaplanma tarz ve usullerinin ve bunlara dayalı uyumsuzlukların çözüm yollarının düzenlenmesi şeklinde belirlenmiştir.

Madde 2. — Devletleştirme şartları belirtilmektedir.

Özel teşebbüslerin devletleştirilebilmesi için yaptığı hizmet veya üretimin ülke çapında olması ve kamu ihtiyacına hitap etmesi, bu hizmet veya üretimin kontrol, rekabet, başka bir hizmet veya üretim ile temininin mümkün bulunmaması ve özel sektörde kamunun zarar göreceği şekilde yavaşlatılması veya durdurulması şartlarının birlikte tahakkuk etmesi aranacaktır.

Madde 3. — Konunun kapsam ve önemi itibarıyla, Anayasanın öngördüğü şartların gerçekleşme durumuna göre devletleştirmeyi takdir ve bu hususta karar verme yetkisinin Bakanlar Kuruluna bırakılması uygun görülmüş ve özel teşebbüsün gördüğü kamu hizmetinin niteliğine göre ilgili bakanlığın teklifi üzerine devletleştirme kararını vermeye ve devletleştirilmesine karar verilen özel teşebbüsün geçici yönetiminin kuruluş, şekil ve esaslarını belirlemeye Bakanlar Kurulu yetkili kılınmıştır.

Madde 4. — Bu maddede, devletleştirme karşılığının nakden ve peşin olarak veya Bakanlar Kurulunca gerekli görülen hallerde, o yıl Genel Bütçe Kanununda gösterilecek miktardan az olmamak üzere en fazla beş yıl içinde eşit taksitlerle ödenmesi ve taksitle yapılan ödemelerde Devlet borçları için kabul edilen en yüksek faiz haddinin uygulanması esaslarına yer verilmiştir.

Ayrıca, devletleştirme karşılığının tespit ve takdiri işlemlerinin sonuçlandırılması için geçecek süre içinde hak sahiplerinin mağduriyetine sebebiyet verilmemesi amacıyla maddenin ikinci fıkrası hükmü ile özel teşebbüsün en son bilançosunda kayıtlı net aktif değerinin yüzde yirmibeşinin, tespit olunacak gerçek devletleştirme karşılığından mahsup edilmek üzere ve herhalde peşin olarak ödenmesi imkânı sağlanmıştır.

Madde 5. — Maddede değer tespit ve takdir komisyonunun kuruluş ve çalışma şekil ve esasları düzenlenmiştir.

Madde 6. — Devletleştirme karşılığının tespit ve takdiri esaslarını düzenleyen bu maddede gerçek karşılığın tespitinde, bu hususta en uygun ölçü olarak görülen 213 sayılı Vergi Usul Kanununun Servetleri Değerleme Bölümünde gösterilen usul ve esaslara göre inceleme ve değerlendirme yapılması kuralı benimsenmiş, ayrıca teşebbüse ait bina arsa ve araziler gibi taşınmaz mallar ile varsa kaynakların değerlerinin ise 2942 sayılı Kamulaştırma Kanununun 11 inci maddesi hükümlerine göre tespiti esasının kabulü suretiyle Anayasanın 46 ncı ve 47 nci maddeleri hükümlerine uygunluğun sağlanması amaçlanmıştır.

Madde 7. — Çalışanların kazanılmış haklarına dokunulmaması ve teşebbüsün ekonomik istikrar içinde faaliyetine devamının sağlanması amacıyla devletleştirilmesine karar verilen özel teşebbüste çalışan işçiler hakkında iş mevzuatı hükümlerinin uygulanacağı esasına yer verilmiştir.

Madde 8. — Maddede değer tespit ve takdir komisyonu tarafından hazırlanan raporla belirlenen gerçek devletleştirme karşılığının hak sahibine ödeme şekli ve noter vasıtasıyla yapılacak tebligat esasları gösterilmiştir.

Madde 9. — Maddede devletleştirme kararına ve değer tespit ve takdir komisyonunca takdir olunan devletleştirme karşılığına karşı itiraz ve dava süreleri, yetkili mahkemeler ve yargılama usulü belirtilmiştir.

Madde 10. — Devletleştirme işlemlerinde gerekli kolaylığın sağlanması ve devletleştirmenin niteliği itibarıyla özel teşebbüs sahibine iradesi dışındaki devir ve intikal işlemlerinden dolayı mali külfet yükletilmemesi amacı ile bu işlemler her türlü vergi, resim ve harçtan muaf tutulmuştur.

Madde 11. — Devletleştirmenin amacına uygun şekilde gerçekleşmesini ve devletleştirme karşılığının Kanunda öngörülen gerçek ölçülere göre tespitini sağlamak ve suistimalleri önlemek amacı ile yasaktan işlem ve eylemler bu maddede gösterilmiştir.

Madde 12. — Maddede devletleştirme kararının Resmî Gazete ile ilanından sonra geçersiz olan tasarruflar belirtilmiştir.

Madde 13. — Görevli kişilerin suçları ve bu Kanuna göre verilecek cezalar gösterilmiştir.

Madde 14. — Komisyon üyelerinin kimlerden oluşacağı, yolluk ve ücretleri, komisyonun çalışma usul ve esasları, giderleri ve kanunun uygulanması ile ilgili diğer hususların yönetmelikle düzenlenmesi öngörülmektedir.

Madde 15, 16. — Yürürlük ve yürütme hükümleridir.

Anayasa Komisyonu Raporu

Türkiye Büyük Millet Meclisi

Anayasa Komisyonu

Esas No. : 1/618

Karar No. : 19

14.11.1984

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Başkanlığınızca 1.11/1984 tarihinde Komisyonumuza gönderilen Kamu Yararının Zorunlu Kaldığı Hallerde, Kamu Hizmeti Niteliği Taşıyan Özel Teşebbüslerin Devletleştirilmesi Usul ve Esasları Hakkında Kanun Tasarısı Komisyonumuzun 8, 14, 11, 1984 tarihli toplantılarında Maliye ve Gümrük Bakanlığı temsilcileri de bulunduğu halde incelenmiştir.

Komisyonumuz, Anayasamızın 47 nci maddesi uyarınca getirilen tasarımı olumlu bulmuş ve maddelerinin görüşülmesini kabul etmiştir.

Komisyonumuz, tasarının 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8 ve 9 uncu maddelerini aynen kabul etmiş, uygulamada karışıklığa neden olacağı düşüncesiyle 10 uncu maddeyi tasarı metninden çıkartmış, 11 inci maddeyi 10 uncu madde olarak, 12 nci maddeyi 11 inci madde olarak kabul etmiş, 13 üncü maddeyi 12 nci madde olarak 14 üncü maddeyi 13 üncü madde olarak ve yönetmeliklerin Başbakanlıkça hazırlanacağını belirleyen değişiklik- le, 15 inci maddeyi 14 üncü madde olarak ve 16 ncı maddeyi de 15 inci madde olarak kabul etmiştir.

Raporumuz, Plan ve Bütçe Komisyonuna gönderilmek üzere Yüksek Başkanlığa saygı ile sunulur.

Başkan	Başkanvekilli	Sözcü
Kâmil T. Coşkunoğlu	Münir Fuat Yazıcı	Ahmet Remzi Çerçi
Ankara	Manisa	Aidana
Kâtip	Üye	Üye
Mehmet Zeki Uzun	Nurettin Yağanoğlu	Ünal Yaşar
Tokat	Adana	Gaziantep
Üye	Üye	Üye
Fahrettin Uluç	Rıfat Bayazıt	Mustafa Sabri Güvenç
Samsun	Kahramanmaraş	Niğde
Yasanın tümüne karşıyım	Tasarının başlığı 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13 üncü maddelerine karşıyım	
	Tümü hakkında muhalefetim eklidir.	
Üye	Üye	Üye
Ilyas Aktas	Ahmet Turan Soğancıoğlu	Osman Bahadır
Samsun	Sivas	Trabzon

Kanunun tümüne muhalifim

KIARŞI OY GEREKÇESİ

1924 Anayasasında mevcut olmayan, sosyal devlet ilkesi 1961 ve 1982 Anayasasının 2 nci maddesinde açık bir biçimde yer almış bulunmaktadır.

Sosyal devlet anlayışı, vatandaşların sosyal durumlarıyla, refahlarıyla devletin yakından ilgilenmesi ve onlara asgarî bir huzur ve sükûn sağlamasından öteye sosyal adalet ve sosyal güvenliği sağlayacak tedbirlere de başvurulmasını gerektirmektedir.

1982 Anayasası tümiyle devlete ödevler yükleyen sosyal ve iktisadî hakları, kişinin temel hakları içerisine almıştır.

Bunlar arasında ailenin korunması, (Anayasa Madde 41)

Topraksız ve toprağı az olan çiftçinin topraklandırılması, (Anayasa Madde 44)

Çalışanların sosyal ve iktisadî tedbirlerle korunması ve onlara adaletli bir ücret rejiminin uygulanması, (Anayasa Madde 49-50)

Herkesin sosyal güvenlik içinde yaşamasının sağlanması için sosyal sigorta ve sosyal yardım kurumlarının kurulması, (Anayasa Madde 60)

Konuları mevcuttur.

Bunların malî kaynaklarının yeterliliğı nispetinde yerine getirilmesi, (Anayasa Madde 65)

Öngörülmüştür.

Anayasamız, temel hak ve hürriyetleri, 12 nci maddeden itibaren kesin bir şekilde düzenlemiş ve bunların ancak kanunla düzenleneceğini kamu yararını, genel sağlık gibi toplumsal açıdan ve kanunla sınırlanabileceğini ve bunlarında Anayasaya uygunluğunun denetimi için Anayasa Mahkemesinin kurulduğunu ilke olarak kabul etmiştir. Nitekim Anayasa Mahkemesinin bir çok kararlarında, kanunları kamu yararı amacının varlığı açısından incelemiştir.

Çalışma ve sözleşme hürriyeti ve devletleştirme başlıklı Anayasamızın 47 ve 48 inci maddeleri, herkesin difedığı alanda çalışma ve sözleşme hürriyetine sahip olduğunu belirlemekte özel teşebbüsler kurmak ve serbestisine malik olduğunu vurgulamakta ve devletin özel teşebbüslerin millî ekonominin gereklerine ve sosyal amaçlara uygun yürütmesini güvenlik ve kararlılık içinde çalışmasını sağlayacak tedbirleri almasını öngörmektedir.

Bu hükümlerden anlaşıldığına göre çalışma hürriyeti, serbest teşebbüs kurma, sözleşme serbestisi Anayasamızın kabul ettiği esaslı ilkelere dendir.

1961 Anayasasının 40 inci maddesinde yer alan «Kanun bu hürriyetleri ancak kamu yararı amacıyla sınırlayabilir» şeklindeki hükümü 1982 Anayasasında yer almamıştır.

Anayasamızın 48 inci maddesinde belirttiğı esaslar serbest teşebbüs ekonomisinin tam işlemlerini sağlamak için gerekli tedbirleri almasıdır.

Serbest teşebbüsün kamu yararı dolayısıyla sınırlandırılması Devletleştirme ile olabilecektir. «Kamu hizmeti niteliğı taşıyan özel teşebbüslerin kamu yararının zorunlu kıldığı hallerde devletleştirilebilir» hükümü Anayasamızın 47 nci maddesinde yer almıştır. Burada devletleştirme zorunluluğı yoktur.

Ayrıca Anayasamızın 47 nci maddesinin 2 nci fıkrası, «Devletleştirme gerçek karşılığı üzerinden yapılır. Gerçek karşılığın hesaplanma tarzı ve usulleri kanunla düzenlenir.» hükmünü taşımaktadır. Kamu yararının zorunluluğı kılınması demek, toplumun üstün menfaatlarının o hizmetin devlet tarafından zorunlu hale getirilmesi demektir. Bu hususta devletleştirmenin lüzumu halinde çıkarılması öngörülen kanunda, bütün ilkelere derpiş edilmesi gerekir. Yoksa bu kanun Anayasamızın Geçici 8 inci maddesinde çıkarılması öngörülen kanunlar arasında yer almamıştır. Böyle bir kanunun önce çıkarılıp Hükümete yetki verilmesi, siyasî çıkarlar bakımından ve siyasî tercihlerin kullanılması yönünden özel teşebbüsün başında daima bir yumruk olacaktır. Devletleştirmeye konu olan teşebbüs sahibinin siyasî mülahaza ve görüşle cezalandırılması amacına yönelmiş olacaktır.

Daha önce çıkarılmış bulunan 4785 sayılı 9.7.1945 tarihli bir kanunda «Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihte var olan gerçek ve tüzelkişilere, vakıflara ve köy, belediye, özel idare kamu tüzel kişiliklerine ilişkin bütün ormanlar bu kanun gereğince devletleştirilmiştir» görülmüyor ki bu kanunun yürürlük tarihinde devletleştirme bu şekilde kanunla olmuştur. Yoksa Bakanlar Kurulunun kararıyla yapılmamıştır.

Genel Kurulda da açıklayacağım şekilde diğer devletlerin Anayasalarında da hal böyledir.

Bu itibarla kanunun tümüne maddelerine geçilmesine ve ayrıca maddelerinde bilhassa Bakanlar Kuruluna yetki verme kısmına karşı oyda bulunduğumu arz ederim.

Muhallif Üye
Rıfat Bayazıt
Kahramanmaraş Milletvekili

Plan ve Bütçe Komisyonu Raporu

Türkiye Büyük Millet Meclisi
Plan ve Bütçe Komisyonu Raporu
Esas No. : 1/618
Karar No. : 84

17 Kasım 1984

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Maliye ve Gümrük Bakanlığınca hazırlanarak, Bakanlar Kurulunca 1.11.1984 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına sunulan ve 14.11.1984 tarihinde Komisyonumuza havale edilen «Kamu Yararının Zorunlu Kıldığı Hallerde, Kamu Hizmeti Niteliği Taşıyan Özel Teşebbüslerin Devletleştirilebilmesi Usul ve Esasları Hakkında Kanun Tasarısı» ve ön havalesi uyarınca Anayasa Komisyonu metni Komisyonumuzun 17.11.1984 tarih ve 32 nci birleşiminde Hükümet temsilcilerinin de katılmalarıyla görüşüldü.

Bilindiği gibi, Anayasanın Geçici 8 inci maddesi ile bazı kanunların seçimle gelen Türkiye Büyük Millet Meclisinin ilk toplantısını izleyen bir yıl sonuna kadar çıkarılması emredilmektedir.

Bu tasarı ile Anayasanın 47 nci maddesinde yer alan «Kamu hizmeti niteliği taşıyan özel teşebbüsler kamu yararının zorunlu kıldığı hallerde devletleştirilebilir. Devletleştirme gerçek karşılığı üzerinden yapılır. Gerçek karşılığın hesaplanma tarzı ve usulleri kanunla düzenlenir.» hükmü yerine getirilmiş olacaktır.

Tasarının tümü üzerinde yapılan görüşmelerde söz alan üyeler; Tasarının tümünü prensip olarak benimsemekle beraber; Devletleştirilen işyerinin sahiplerinin mağdur edilebileceği, ödemelerin peşin olarak yapılmayıp taksitle yapılması halinde zaten zor durumda olan bu işyeri sahiplerinin durumlarının daha da zorlaşacağı, devletleştirilecek işyerinde çalışmakta olan işçi ve memurların sosyal haklarının zedelenebileceği, ihtilaf halinde işyeri sahiplerinin mahkemeye başvurma sürelerinin kısaltılmasıyla mağduriyetlerine neden olacağı gibi endişelerini belirtmişler ve bu görüşlerin ışığı altında hükümet temsilcilerine sorular sormuşlardır.

Hükümet temsilcilerinin tasarı hakkında verdikleri açıklayıcı bilgiler ve sorulara verdikleri cevaplar dindikten sonra tasarının tümü benimsenerek maddelerinin görüşülmesine geçilmiştir.

Anayasa Komisyonu metninin 1, 2, 3 ve 4 üncü maddeleri aynen, Anayasa Komisyonu metninin 5 inci maddesinin 2 nci fıkrasında yer alan «en yakın» ibaresi «yetkili» şeklinde düzenlenerek madde bu şekliyle,

Anayasa Komisyonu metninin 6 ncı maddesinin (b) bendinin sonuna «Değerlendirme işlemi yapılırken özel teşebbüsün peştemallık değeri de göz önünde tutulur.» şeklinde bir fıkra eklenerek madde bu şekliyle,

Anayasa Komisyonu metninin 7 nci maddesinin 2 nci fıkrası maddeden çıkarılmış, 3 üncü fıkranın başında yer alan «işçilerin» ibaresi «Personelin» şeklinde düzeltilmiş, 4 üncü fıkranın başında yer alan «işlerine

son verilecek işçilerin» ibaresi «Personelin» şeklinde değiştirilmiş, aynı paragrafta yer alan «önceki işveren» ibaresinden sonra «İdare ile birlikte müteselsilen», ibaresi eklenmiş, aynı paragrafın sonuna «İdarenin önceki işverene rücu hakkı saklıdır.» ibaresi eklenerek madde bu şekli ile,

Anayasa Komisyonu metninin 8, 9, 10, 11, 12, 13 ve yürürlük ve yürütmeyi düzenleyen 14 ve 15 inci maddeleri aynen kabul edilmiştir.

Genel Kurulun onayına sunulmak üzere Yüksek Başkanlığa saygı ile arz olunur.

Başkan Metin Emiroğlu Malatya	Başkanvekili Aycan Çakıroğulları Denizli	Sözcü Alaatin Fırat Muş
Ahmet Akgün Albayrak Adana	Mehmet Deliceoğlu Adıyaman	A. Sırrı Özbek Adıyaman Muhalefet şerhim eklidir.
Sururi Baykal Ankara Yasa Anayasaya aykırı ve devletleştirmeyi engelliyor. Karşıyım	Ahmet Şamil Kazokoğlu Bolu Karşıyım	N. Oğuzhan Artukoğlu Burdur
C. Tayyar Sadıklar Çanakkale Tasarı, Anayasanın 47 nci mad- desindeki maksadı tam karşıla- yamamaktadır. Muhalifim	Ünal Akkaya Çorum	İsmail Şengün Denizli Tümüne karşıyım.
Ahmet Sarp Diyarbakır Peşin ödeme olmalı. 4 üncü maddeye karşıyım.	Türkân Turgut Arıkan Edirne Görüşüm eklidir.	Metin Yaman Erzincan
Togay Gemalmaz Erzurum	Mustafa Rıfki Yaylalı Erzurum	Cengiz Tuncer Kayseri
Mehmet Budak Kırşehir	İsmet Ergül Kırşehir	Ayhan Fırat Malatya Son maddelere ve özüne karşıyım
Haydar Özalp Niğde	Fehmi Memişoğlu Rize Tasarı Anayasanın 47 nci mad- desine karşılık olmadığı ka- naatıyla muhalifim.	H. Barış Can Sinop Muhalefet şerhim eklidir.
Enver Özcan Tokat Muhalefet şerhim eklidir.	Fahrettin Kurt Trabzon	

MUHALEFET ŞERHİ

1/618 sayılı Kanun tasarısında :

4 üncü maddede yer alan taksitle ödemenin ancak «çok zorunlu hallerde» yapılması ve bu ibarenin metne eklenmesi gerektiği görüşümdedir.

Türkân Arıkan
Edirne Milletvekili

MUHALEFET ŞERHİ

Yasa;

Anayasanın 47 nci maddesinde öngörülen devletleştirme işlemine cevap verebilecek şekilde düzenlenmemiş; özellikle 2 nci madde ile Anayasanın amir hükümleri yerine getirilmemiş, bunu sağlayacak olan önergelerimiz de reddedilmiştir. Yasa bu haliyle Anayasanın 47 nci maddesinde öngörülen amacı gerçekleştirmekten uzak niteliktedir.

Barış Can
Sinop Milletvekili

A. Sırrı Özbek
Adıyaman Milletvekili

Enver Özcan
Tokat Milletvekili

Ayhan Fırat
Malatya Milletvekili

Sururi Baykal
Ankara Milletvekili

HÜKÜMETİN TEKLİF ETTİĞİ METİN

Kamu Yararının Zorunlu Kıldığı Hallerde, Kamu Hizmeti Niteliği Taşıyan Özel Teşebbüslerin Devletleştirilebilmesi Usul ve Esasları Hakkında Kanun Tasarısı

Amaç ve kapsam

MADDE 1. — Bu Kanun; kamu yararının zorunlu kıldığı hallerde, kamu hizmeti niteliği taşıyan özel teşebbüslerin devletleştirilmesi esaslarını, devletleştirme karşılığının hesaplanma tarz ve usullerini ve bunlarla ilgili uyumsuzlukların çözüm yollarını düzenler.

Devletleştirme şartları

MADDE 2. — Özel teşebbüsler, ancak aşağıdaki şartların birlikte gerçekleşmesi halinde devletleştirilebilir.

- a) Devletleştirilecek özel teşebbüsün yaptığı hizmet veya üretiminin ülke çapında kamu ihtiyacına hitap etmesi,
- b) Bu hizmet veya üretimin, kontrol, rekabet, ikame veya başka yollardan sağlama imkânının bulunmaması,
- c) Hizmet veya üretimin yavaşlatılması veya durdurulması halinde kamunun büyük zarar görmesi,

Devletleştirme kararı, kararın ilan ve tebliği

MADDE 3. — Kamu hizmeti niteliğini taşıyan özel teşebbüsler, kamu yararının zorunlu kıldığı hallerde, özel teşebbüsün gördüğü hizmetin niteliğine göre ilgili bakanlığın teklifi üzerine Bakanlar Kurulu Kararı ile devletleştirilebilirler.

Devletleştirilmesine karar verilen özel teşebbüsün yönetimini geçici bir yönetim kuruluna tevdi etmeye ve geçici yönetimin şekil ve esaslarını belirlemeye Bakanlar Kurulu yetkilidir.

Devletleştirme kararı, üç gün içinde Resmî Gazetede yayımlanır ve kararın bir örneği noter aracılığı ile devletleştirilmesine karar verilen özel teşebbüsün sahibine veya temsile yetkili organına tebliğ edilir. Onbeş gün içinde noter aracılığı ile doğrudan doğruya tebligat yapılamayan hallerde Resmî Gazetede yapılan ilan tarihini takip eden otuzuncu günün sonunda tebligat yapılmış sayılır.

Devletleştirme karşılığı

MADDE 4. — Devletleştirme, bu Kanunda belirtilen esaslara göre kamu hizmeti niteliği taşıyan özel teşebbüsün, devletleştirme kararının Resmî Gazetede ilan edildiği tarihteki gerçek karşılığı üzerinden hesaplanacak bedeli, nakden ve peşin olarak veya o yıl Genel Bütçe Kanununda gösterilecek miktardan az olmamak üzere en fazla beş yıl içinde eşit taksitlerle ödenmek suretiyle yapılır. Taksitle ödeme öngörülen hallerde taksitlere, peşin ödeme gününü takip eden günden itibaren Devlet borçları için kabul edilen en yüksek faiz haddi uygulanır.

Devletleştirilmesine karar verilen özel teşebbüsün en son bilançosunda kayıtlı net aktif değerinin yüzde yirmibeşi devletleştirme kararının Resmî Gazete ile ilanından itibaren on gün içinde, bu Kanunda belirtilen esaslara göre tespit olunacak gerçek devletleştirme karşılığından mahsup edilmek üzere ve herhalde peşin olarak hak sahibi adına millî bankalardan birine yatırılır.

Değer, Tespit ve Takdir Komisyonu

MADDE 5. — Devletleştirilmesine karar verilen özel teşebbüslerde yapılacak tespit ve değerlendirme işleri, özel teşebbüsün gördüğü kamu hizmetinin niteliğine göre ilgili bulunan Bakanlık temsilcisinin başkan-

**ANAYASA KOMİSYONUNUN KABUL ETTİĞİ
METİN**

Kamu Yararının Zorunlu Kıldığı Hallerde, Kamu Hizmeti Niteliği Taşıyan Özel Teşebbüslerin Devletleştirilebilmesi Usul ve Esasları Hakkında Kanun Tasarısı

Amaç ve kapsam

MADDE 1. — Tasarının 1 inci maddesi aynen kabul edilmiştir.

Devletleştirme şartları

MADDE 2. — Tasarının 2 nci maddesi aynen kabul edilmiştir.

Devletleştirme kararı, kararın ilan ve tebliği

MADDE 3. — Tasarının 3 üncü maddesi aynen kabul edilmiştir.

Devletleştirme karşılığı

MADDE 4. — Tasarının 4 üncü maddesi aynen kabul edilmiştir.

Değer Tespit ve Takdir Komisyonu

MADDE 5. — Tasarının 5 inci maddesi aynen kabul edilmiştir.

**PLAN VE BÜTÇE KOMİSYONUNUN KABUL
ETTİĞİ METİN**

Kamu Yararının Zorunlu Kıldığı Hallerde, Kamu Hizmeti Niteliği Taşıyan Özel Teşebbüslerin Devletleştirilebilmesi Usul ve Esasları Hakkında Kanun Tasarısı

Amaç ve kapsam

MADDE 1. — Anayasa Komisyonu metninin 1 inci maddesi aynen kabul edilmiştir.

Devletleştirme şartları

MADDE 2. — Anayasa Komisyonu metninin 2 nci maddesi aynen kabul edilmiştir.

Devletleştirme kararı, kararın ilan ve tebliği

MADDE 3. — Anayasa Komisyonu metninin 3 üncü maddesi aynen kabul edilmiştir.

Devletleştirme karşılığı

MADDE 4. — Anayasa Komisyonu metninin 4 üncü maddesi aynen kabul edilmiştir.

Değer Tespit ve Takdir Komisyonu

MADDE 5. — Devletleştirilmesine karar verilen özel teşebbüslerde yapılacak tespit ve değerlendirme

(Hükümetin Teklif Ettiği Metin)

lığında yönetmelikte belirtilecek kamu ve özel kuruluş temsilcilerinden oluşacak komisyonca yürütülür. Seçilen komisyon üyelerine en yakın Sulh Hukuk Mahkemesinde yemin ettirilir.

Değer tespit ve takdiri

MADDE 6. — Değer tespit ve takdir komisyonu, takdir ve değerlendirme işlerini aşağıdaki esasa göre yürütür.

a) Özel teşebbüse ait sınaî, ticarî ve sosyal tesisler, makine araç ve gereçler, teçhizat, malzeme ve hammaddeleer ile yarı mamul ve mamul maddeler stokları gibi her türlü taşınır ve taşınmaz malların miktarları, vasıfları ve halihazır durumlarını gösteren bir tutanakla tespit olunur. Senetli ve senetsiz bütün alacak ve borçlar ile tescile tabi bilumum haklar da hazırlanan bu tutanağa kaydedilir.

b) Tutanakla tespit olunan, bina, arsa, arazi ve kaynaklar ile, bunlar üzerindeki irtifak haklarının değerleri 2942 sayılı Kamulaştırma Kanununun 11 inci maddesi hükümlerine göre, bunların dışında kalan bütün diğer unsur ve değerlerin gerçek karşılıkları ise 213 sayılı Vergi Usul Kanununun Servetleri Değerleme Bölümünde gösterilen esaslara göre tespit ve takdir olunur.

c) Tespit ve takdir olunan devletleştirilen gerçek miktarı ile bu miktardan dördüncü maddenin ikinci fıkrası hükmüne göre avans mahiyetinde ödenmiş bulunan miktar çıkarılmak suretiyle hak sahibi adına bankaya yatırılacak bakiye devletleştirme karşılığı miktarı ayrıca belirtilir.

Özel teşebbüste çalışanların durumu

MADDE 7. — Komisyon öncelikle devletleştirilen özel teşebbüste çalışan yönetici, işçi ve diğer personeli görevleri itibariyle ayrı bir tutanakla tespit ederek tutanağı Bakanlar Kurulu Kararı ile teşebbüsün yönetimini devralan geçici yönetim kuruluna tevdi eder.

Geçici yönetim kurulu komisyonun tekliflerini de dikkate alarak teşebbüsün özelliklerine ve iş durumuna göre işe devamları uygun görülen personeli tespit eder. İşe devamları uygun görülmeyenlerin işlerine, iş mevzuatı hükümleri çerçevesinde son verilir.

İşçilerin devletleştirme tarihindeki hizmet süreleri ile ücret ve diğer özlük haklarının tespitinde Sosyal Sigortalar Kurumu, vergi dairesi ve ilgili diğer resmî dairelerdeki kayıtlar esas alınır.

(Anayasa Komisyonunun Kabul Ettiği Metin)

(Plan ve Bütçe Komisyonunun Kabul Ettiği Metin)

Değer tespit ve takdiri

MADDE 6. — Tasarının 6 ncı maddesi aynen kabul edilmiştir.

işleri, özel teşebbüsün gördüğü kamu hizmetinin niteliğine göre ilgili bulunan Bakanlık temsilcisinin başkanlığında yönetmelikte belirtilecek kamu ve özel kuruluş temsilcilerinden oluşacak komisyonca yürütülür.

Seçilen komisyon üyelerine yetkili sulh hukuk mahkemesinde yemin ettirilir.

Değer tespit ve takdiri

MADDE 6. — Değer tespit ve takdir komisyonu, takdir ve değerlendirme işlerini aşağıdaki esasa göre yürütür.

a) Özel teşebbüse ait sınaî, ticarî ve sosyal tesisler, makine araç ve gereçler, teçhizat, malzeme ve ham maddeler ile yarı mamul ve mamul maddeler stokları gibi her türlü taşınır ve taşınmaz malların miktarları, vasıfları ve halihazır durumlarını gösteren bir tutanakla tespit olunur. Senetli ve senetsiz bütün alacak ve borçlar ile tescile tabi bilumum haklar da hazırlanan bu tutanağa kaydedilir.

b) Tutanakla tespit olunan, bina, arsa, arazi ve kaynaklar ile, bunlar üzerindeki irtifak haklarının değerleri 2942 sayılı Kamulaştırma Kanununun 11 inci maddesi hükümlerine göre, bunların dışında kalan bütün diğer unsur ve değerlerin gerçek karşılıkları ise 213 sayılı Vergi Usul Kanununun Servetleri Değerleme Bölümünde gösterilen esaslara göre tespit ve takdir olunur.

Değerlendirme işlemi yapılırken özel teşebbüsün peştemallık değeri de göz önünde tutulur.

c) Tespit ve takdir olunan devletleştirilmenin gerçek miktarı ile bu miktardan dördüncü maddenin ikinci fıkrası hükmüne göre avans mahiyetinde ödenmiş bulunan miktar çıkarılmak suretiyle hak sahibi adına bankaya yatırılacak bakiye devletleştirme karşılığı miktarı ayrıca belirtilir.

Özel teşebbüste çalışanların durumu

MADDE 7. — Tasarının 7 nci maddesi aynen kabul edilmiştir.

Özel teşebbüste çalışanların durumu

MADDE 7. — Komisyon, öncelikle devletleştirilen özel teşebbüste çalışan yönetici, işçi ve diğer personeli görevleri itibarıyla ayrı bir tutanakla tespit ederek tutanağı Bakanlar Kurulu Kararı ile teşebbüsün yönetimini devralan geçici yönetim kuruluna tevdi eder.

Personelin devletleştirme tarihindeki hizmet süreleri ile ücret ve diğer özlük haklarının tespitinde

(Hükümetin Teklif Ettiği Metin)

İşlerine son verilecek işçilerin, devletleştirme kararının Resmî Gazete ile ilanından önceki çalışma sürelerine göre işlemiş kıdem tazminatları, ücret ve diğer sosyal haklarından, önceki işveren, bu tarihten sonra çalışacakları süreye tekabül eden kıdem tazminatları ücret ve diğer haklardan ise ilgili idare sorumludur.

Devletleştirmesine karar verilen özel teşebbüste çalışan işçiler hakkında iş mevzuatı hükümleri uygulanır.

Ödeme ve tebligat

MADDE 8. — Komisyon tarafından hazırlanan raporla belirlenen devletleştirme gerçek karşılığundan, dördüncü maddenin ikinci fıkrası hükmüne göre avans olarak ödenmiş bulunan miktar çıkarıldıktan sonra kalan miktarın tamamı veya taksitle ödeme öngörülen hallerde ödenecek ilk taksidi, ilgili bakanlıkça raporun kendisine verildiği tarihten itibaren on gün içinde haksahibi adına millî bankalardan birine yatırılır ve bedelin bankaya yatırıldığına ilişkin belge ile birlikte değer tespit raporunun bir örneği noter aracılığı ile devletleştirilen özel teşebbüsün sahibine veya temsile yetkili organına tebliğ edilir. Yapılan tebligatta, açılacak bedele itiraz davalarında husumetin yöneltileceği ilgili bakanlık ayrıca belirtilir.

Dava hakkı

MADDE 9. — Devletleştirilmesine karar verilen özel teşebbüsün sahibi veya temsile yetkili organı, devletleştirme kararının tebliğinden itibaren 15 gün içinde Danıştay'da iptal davası ve değer tespit ve takdir raporunun kendisine tebliğ tarihinden itibaren otuz gün içinde özel teşebbüsün kanunî merkezinin bulunduğu mahallî asliye hukuk mahkemesinde tespit ve takdir olunan bedele itiraz davası açabilir.

İlgili Bakanlık'ta değer tespit ve takdir raporunun kendisine verildiği tarihten itibaren altmış gün içinde bedele itiraz davası açabilir.

Bu Kanuna göre açılan davalar diğer davalara tercihan ve ivedilikle görülür.

Muafiyetler

MADDE 10. — Bu Kanunun uygulanması dolayısıyla yapılacak devir ve intikal işlemleri her türlü vergi, resim ve harçtan muafittir.

Yasak işler ve eylemler

MADDE 11. — Aşağıda yazılı işler ve eylemler yasaktır :

a) Devletleştirilen özel teşebbüsün sahibi ve ortakları, yönetim kurulu başkanı, üyeleri ve idarecileri ile bunların usul ve furuğu, karı-koca veya üçüncü derece dahil kan ve sıhrî hısımlarının değer tespit ve takdir komisyonunda veya bu komisyon tarafından yaptırılacak incelemelerde görev almaları.

b) Komisyon başkanı ve üyeleri ile bu komisyon tarafından görevlendirilecek uzman ve bilirkişilerin kendilerine resmen takdir edilen ücret dışında herhangi bir suretle çıkar sağlamaları.

c) Devletleştirme kararının ilanından sonra özel teşebbüse alıt mal ve kıymetlerin kısmen veya tamamen başkasına devir ve temlikli.

(Anayasa Komisyonunun Kabul Ettiği Metin)

Ödeme ve tebligat

MADDE 8. — Tasarının 8 inci maddesi aynen kabul edilmiştir.

Dava hakkı

MADDE 9. — Tasarının 9 uncu maddesi aynen kabul edilmiştir.

Yasak işler ve eylemler

MADDE 10. — Tasarının 11 inci maddesi 10 uncu madde olarak aynen kabul edilmiştir.

(Plan ve Bütçe Komisyonunun Kabul Ettiği Metin)

Sosyal Sigortalar Kurumu, vergi dairesi ve ilgili diğer resmî dairelerdeki kayıtlar esas alınır.

Personelin, devletleştirme kararının Resmî Gazete ile ilanından önceki çalışma sürelerine göre işlemiş kıdem tazminatları, ücret ve diğer sosyal haklarından, önceki işveren idare ile birlikte müteselsilen, bu tarihten sonra çalışacakları süreye tekabül eden kıdem, tazminatlar, ücret ve diğer haklardan ise ilgili idare sorumludur. İdarenin önceki işverene rücu hakkı saklıdır.

Devletleştirilmesine karar verilen özel teşebbüste çalışan işçiler hakkında iş mevzuatı hükümleri uygulanır.

Ödeme ve tebligat

MADDE 8. — Anayasa Komisyonu Metninin 8 inci maddesi aynen kabul edilmiştir.

Dava hakkı

MADDE 9. — Anayasa Komisyonu Metninin 9 uncu maddesi aynen kabul edilmiştir.

Yasak işler ve eylemler

MADDE 10. — Anayasa Komisyonu Metninin 10 uncu maddesi aynen kabul edilmiştir.

(Hükümetin Teklif Ettiği Metin)

Geçersiz tasarruflar

MADDE 12. — Devletleştirme kararının ilanından sonra özel teşebbüsün sahibi veya yetkili organlarının, teşebbüsü borç altına sokacak veya teşebbüs mamelekinin azalmasına neden olacak nitelikteki ivazlı ve ivazsız bütün tasarruf ve işlemleri geçersizdir.

Görevli kişilerin suçları ve cezalar

MADDE 13. — Bu Kanuna göre görevlendirilenlerden suç işleyenler Devlet memuru gibi cezalandırılırlar. Şu kadar ki verilecek cezalar o suç için muayyen olan cezanın yarısından az olmamak üzere iki katına kadar artırılır.

Fiilleri daha ağır cezayı gerektiren ayrı bir suç teşkil etmediği takdirde bu Kanunun 10 uncu maddesine aykırı hareket edenler bir yıldan iki yıla kadar hapis ve beşyüzbin liradan bir milyon liraya kadar ağır para cezası ile cezalandırılırlar.

Yönetmelik

MADDE 14. — Bu Kanunda kurulması öngörülen komisyonun üyelerinin kimlerden oluşacağı, bunlara ödenecek yolluk ve ücretler, komisyon çalışmaları ile ilgili giderler, komisyonun toplanma usul ve esasları ile bu Kanunun uygulanmasını gösteren diğer hususlar yönetmelikle düzenlenir.

Yürürlük

MADDE 15. — Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme

MADDE 16. — Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

25.10.1984

Başbakan

T. Özal

Devlet Bakanı - Başbakan Yardımcısı

İ. K. Erdem

Devlet Bakanı

S. N. Türel

Devlet Bakanı

A. K. Alptemoçin

İçişleri Bakanı

A. Tanrıyar

Millî Eğitim Gençlik ve Spor Bakanı

M. V. Dinçerler

Ulaştırma Bakanı

V. Atasoy

Sanayi ve Ticaret Bakanı

H. C. Aral

Devlet Bakanı

K. Oksay

Devlet Bakanı

A. Tenekeci

Adalet Bakanı

M. N. Eldem

Dışişleri Bakanı

V. Halefoğlu

Bayındırlık ve İskân Bakanı

İ. S. Giray

Tarım Orman ve Köy İşleri Bakanı

H. H. Doğan

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı

C. Büyükbaş

Devlet Bakanı

A. M. Yılmaz

Devlet Bakanı

İ. Özdağlar

Millî Savunma Bakanı

Z. Yavuztürk

Maliye ve Gümrük Bakanı

V. Arıkan

Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı

M. Aydın

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı

M. Kalemlî

Kültür ve Turizm Bakanı

M. M. Taşcıoğlu

(Anayasa Komisyonunun Kabul Ettiği Metin)

Geçersiz tasarruflar

MADDE 11. — Tasarının 12 nci maddesi 11 inci madde olarak aynen kabul edilmiştir.

Görevli kişilerin suçları ve cezalar

MADDE 12. — Tasarının 13 üncü maddesi 12 nci madde olarak aynen kabul edilmiştir.

Yönetmelik

MADDE 13. — Bu Kanunda kurulması öngörülen komisyonun üyelerinin kimlerden oluşacağı, bunlara ödenecek yolluk ve ücretler, komisyon çalışmaları ile ilgili giderler, komisyonun toplanma usul ve esasları ile bu Kanunun uygulanmasını gösteren diğer hususlar Başbakanlıkça hazırlanacak yönetmelikle düzenlenir.

Yürürlük

MADDE 14. — Tasarının 15 inci maddesi 14 üncü madde olarak aynen kabul edilmiştir.

Yürütme

MADDE 15. — Tasarının 16 ncı maddesi 15 inci madde olarak aynen kabul edilmiştir.

(Plan ve Bütçe Komisyonunun Kabul Ettiği Metin)

Geçersiz tasarruflar

MADDE 11. — Anayasa Komisyonu Metninin 11 inci maddesi aynen kabul edilmiştir.

Görevli kişilerin suçları ve cezalar

MADDE 12. — Anayasa Komisyonu Metninin 12 nci maddesi aynen kabul edilmiştir.

Yönetmelik

MADDE 13. — Anayasa Komisyonu Metninin 13 üncü maddesi aynen kabul edilmiştir.

Yürürlük

MADDE 14. — Anayasa Komisyonu Metninin 14 üncü maddesi aynen kabul edilmiştir.

Yürütme

MADDE 15. — Anayasa Komisyonu Metninin 15 inci maddesi aynen kabul edilmiştir.

